

PUNANE RAAMAT

MAYLIS DE KERANGAL

PARANDADA ELVAID

Prantsuse keelest tõlkinud Leena Tomasberg

Originaali tiitel:
Maylis de Kerangal
Réparer les vivants
Gallimard, 2014

Toimetanud ja korrektuuri lugenud Triinu Tamm
Sarja kujundanud Jüri Jegorov
Disainer Villu Koskaru

Copyright © Éditions Gallimard, 2014
Tõlge eesti keelde © Leena Tomasberg ja Tänapäev, 2018

Trükitud OÜ Greif trükikojas
ISBN 978-9949-85-386-1

My heart is full.

„Gammakiirte mõjust saialilledele”,

Paul Newman, 1972

Mis on Simon Limbres'i süda, see inimsüda, sestsaadik, kui tema löögid sünnihetkel kiirenesid ja kui, väljaspool, ka teised südamed sündmust tervitades kiiremini löid, mis on see süda, mis on see, mis pani ta rinnas hüppama, pööritama, valutama, sulgkergena tantsima või kiviraskena rõhuma, mis teda uimastas, mis sulatas – armastus; mis on Simon Limbres'i süda, mida filtreeris ta endasse, mida registreeris, arhiveeris see must kast kahekümneaastase kehas, keegi ei tea seda päriselt, vaid ultraheli loodud liikuv pilt võiks edasi anda tema kaja, nähtavaks teha rõõmu, mis paisutab, kurbuse, mis pitsitab, vaid algusest peale paberile kantud elektrokardiogrammi kõver võiks kujutada tema jõudlust, kirjeldada tema tööd ja pingutust, emotsiooni, mis piitsutab tagant, energiat, mis kulub, et tõmbuda kokku ligi sada tuhat korda päevas ja hoida iga minut ringlemas kuni viis liitrit verd, jah, ainult see joon võiks sellest jutustada, võiks skitseerida tema elu, sisse ja välja voolava vere, ventiilide ja klappide elu, tuigete elu, sellal kui Simon Limbres'i süda, see inimsüda ise, jääb masinatele tabamatuks, keegi ei saa väita, et ta seda tunneks, ja sel ööl, sel tähtsul ööl, kui Seine'i suudme-laht ja Pays de Caux' piirkond olid külmast tardunud, kui tuhm

lainetus rullis vastu kaljuranda, kui kontinentalplato taandus ja paljastas geoloogilisi jooni, tõi süda kuuldavale puhkava elundi, ennast aeglaselt laadiva lihase korrapärasest rütmist – pulss tõenäoliselt alla viiekümne löögi minutis –, kui kitsa voodi kõrval kostis mobiiltelefonist äratushelin, kajaloodi kaja kirjutas puutekraanile helen-davatest postikestest numbrid 05:50 ja kui kõik korraga vallandus.

Sel ööl niisiis pidurdab kaubik inimtühjal parkimisplatsil, jääb poolviltu seisma, esiüksed paugatavad, sellal kui külguks libiseb lahti, kolm kogu ilmuvad välja, kolm pimeduse taustal eristuvat külmast kanget varju – jääne veebruar, tilkuv nohu, täisrõivais magamine –, ilmselt poisid, nad tõmbavad jopeluku lõuani kinni, sikutavad mütsiääre ripsmeteni, pistavad pehmed kõrvaotsad mütsi fliisi alla ja pööravad torbikuks kokku pandud käte vahele puhudes näo mere poole, mis on sel kellaajal vaid müha, üksainus müha ja pimedus.

Poisid, nüüd on see näha. Nad seisavad külge külje kõrval kivirinnatise taga, mis eraldab parkimisplatsi rannaribast, tammuvad jalalt jalale ja hingavad sügavalt, sõõrmed joodist ja külmast valusad, silmitsevad tumedat laotust, mille ainsaks rütmiks on prahvatavate lainete mürin, kaldal murdumise valjenev koha, nad uurivad seda ulgumist enda ees, pöörast mõirgamist, kus pilgul pole pidet, pole kinni haarata mitte millestki, millestki muust kui ehk valkjast vahusest laineharjast, milles miljardid aatomid kiirgavas helenduses üksteise vastu paiskuvad, ja poisid, kes autost välja tulles olid

talveõhust oimetud, öisest meremühast kurdistatud, koguvad end nüüd, teritavad pilku, kõrva, hindavad ees ootavat *swell*'i, määravad kõrva järgi lainetust, mõõdavad mõttes laine indeksit ja kõrguse koefitsienti ja peavad silmas, et avamerel moodustunud lained liiguvad alati kiiremini kui kõige kiiremad paadid.

Väga hea, sosistas üks kolmest poisist vaikselt, tuleb korralik sessioon, teised kaks naeratasid, misjärel kõik kolm läksid aeglaselt tagasi, kaapides saapatallaga maapinda, keerutades ringiratast, nagu tiigid, vaatasid üles ja puurisid silmad küla kohal lasuvasse pimedusse, kaljude taga endiselt mustendavasse öösse, ja see, kes ennist rääkis, heitis nüüd pilgu käekellale, veel veerand tundi, poisid, ja kõik kolm ronisid autosse ootama, et merel puhkeks koit.

Christophe Alba, Johan Rocher ja tema, Simon Limbres. Äratus kõlas veel, kui nad teki pealt lükkasid ja voodist tõusid, et seada end valmis surfisessiooniks, mille nad olid SMS-i teel pisut enne südaööd kokku leppinud, sessiooniks tõusu ja mõõna vahelisel ajal, tingimustes, mida esineb aastas kaks-kolm korda – kõrge vesi, korrapärane lainetus, nõrk tuul ja mitte ühte hingelist kohapeal. Teksad jalga, jope selga, ja nad lipsasid välja, ilma et oleksid midagi söönud, klaasi piimagi joonud, vaid peotäis hommikusöögihelbeid, isegi mitte saiaviilu, jäid passima alla kortermaja ukse ette (Simon), eramaja õueväravasse (Johan) ja ootasid kaubikut, mis saabus samuti punktipealt (Chris), ja nemad, kes nad ema hurjutamisest hoolimata ei saanud pühapäeviti iial üles enne keskpäeva, nemad, kelle kohta öeldi, et muud nad ei oska kui lohistada end elutoa sohvalt oma tuppa tooli peale, tammusid kell kuus hommikul tänaval, saapapaelad lahti ja hingeõhk lehkav – Simon vaatas tänavalaterna all seistes, kuidas suust pahisev hingeaur lahustus, kuidas alul kompaktsena kerkiv aurujuga muundus, hajus atmosfääris, kuni haihtus, talle meenus, et väiksena oli talle meeldinud mängida

suitsetajat, tõsta nimetissõrm ja keskmine sõrm suu ette, hingata põski lohku tõmmates tugevalt sisse ja puhuda siis välja nagu täismees –, nemad, Chris, John ja Sky, *alias* Tres Caballeros, *alias* Big Waves Hunters, ja need ei olnud hüüdnimed, vaid pseudonüümid, millega Seine'i suudmeala koolipoisid tegid endast ilmamere surfarid, samas kui nende päris nimed oleksid nad paugupealt paisanud vaenulike olude tegelikkusse: jääne uduvihm, nigelad lained, kõrged kaljud kui sein ja õhtu hakul tühjenevad tänavad, vanemlikud etteheited ja koolikohustused, ja maha jäetud kaeblev sõbratar, kellele jälle kord eelistati *van*'i, sõbratar, kes ei saa iial surfi vastu.

Nad on *van*'is – iial ei ütle nad kaubik, ennem surm. Räpane niiskus, igal pool liivaterad, mis torgivad istumise all nagu liivapaber, kirbe kummi, meremuda ja parafiini hais, surfilauad üksteise otsas, kombinesoonid hunnikus – lühikeste sääртега või kapuutisiga kalipsod –, kindad, sussid, surfivaha, *leashes*. Istusid kõik kolmekesi, tihedalt õlg õla vastas, eesistmele, hõõrusid käsi reite vahel, kriisates nagu ahvipärdikud, kurat kui külm, nosisid seejärel oma müslibatoone – aga kõike ei tohi kohe nahka pista, jätame pärastiseks, kui meid ennast on nahka pistetud –, lasksid kokapudelit ringi käia, andsid edasi Nestlé kondenspiimatuubi, Pépito ja Chamonix' pehmeid magusaid küpsiseid, viimaks tõmbasid istme alt Surf Sessioni viimase numbri ja löid selle armatuurlaual lahti, kummardasid oma kolm pead hämaruses kiiskavate lehekülgede kohale, läikpaber näis justkui päevituskreemist ja mõnust läbi imbunud nahk, lehed, mida oli tuhandeid kordi keeratud ja mida nad nüüd taas kord uurisid, silmad punnis, suud kuivamas: Mavericksi ummiklained, Lomboki *point break*, Jaws'i rulluvad murdlained Hawaiil, Vanuatu torud ja Margaret Riveri teravlained, planeedi parimad rannad demonstreerisid surfi kogu selle hiilguses. Nad toksivad palavikuliselt nimetissõrmega piltidele,

sinna, sinna, ükspäev lähevad nad sinna, võib-olla järgmisel suvel juba, sõidavad kolmekesi furgooniga sajandi surfirännakule, lähevad otsima kauneimat lainet, mis on eales Maa peal moodustunud, sõidavad otsima seda metsikut salajast *spot*'i, mille nad avastavad, nagu Christoph Kolumbus avastas Ameerika, ja ootavad ainsatena *line up*'il, kui ookeani põhjast kerkib see oodatud laine, täiuslik ja ürgne, ilu ise, ja liikumise hoog ja kiirus lükkavad nad surfilaua püsti, adrenaliin tulvab ja kogu kehal kuni ripsmeotsteni välja pär-lendab tohutu rõõm, nad kihutavad laine turjal, saavad üheks maa ja kogu surfarite hõimuga, selle rändava hõimuga, kelle juuksed on soolast ja igikestvast suvest pleekinud, silmad vesised, poisid ja tüdrukud, kelle ainsaks ihukatteks on gardeenia- või hibiskimust-rilised lühikesed püksid, türkiissed või veriapelsini karva T-särgid, ainsaks jalavarjuks plastplätud, päikesest ja vabadusest kiirgavad noored. Nad surfavad lainenõlval kaldani välja.

Taevas kahvatub ja sedamööda löövad helendama ajakirja lehekül-jed, laotavad laiali siniste toonide paleti, teiste seas kirgas koobalt, mis teeb silmale haiget, ja kõik need nii sügavrohelistes varjundid, et näivad akrüülvärvina, siin-seal on näha surfi jälg, kitsas valge viir fenomenaalse veeseina taustal, poisid pilgutavad silmi, sosista-vad uhh, lõpp, ma ei või, siis tõmbub Chris teistest eemale, et visata pilk telefonile, helendav ekraan heidab ta näole sinist kuma, val-gustab teda altpoolt, rõhutab näo luustikku – esiletungivat kulmu-kaart, tugevat lõualuud, violetseid huuli –, sellal kui ta loeb kõval häälel värskeid uudiseid: *Petites Dalles today*, ideaalne edela-kirde-suunaline lainetus, laine kõrgus meeter viiskümmend kuni meeter kaheksakümmend, aasta parim sessioon; misjärel ta kuulutab pidu-likult: las käia, *yes, we'll be the kings!* – inglise keel on nende prant-suse keelde juurdunud, tungib sinna pidevalt, asja ees, teist taga, ing-lise keel, nagu elaksid nad poplaulus või Ameerika seriaalis, nagu

oleksid nad kangelased, välismaalased, inglise keel, mis leevendab suuri sõnu, nagu „elu” ja „armastus”, teeb neist õhulised *life* ja *love*, ja viimaks inglise keel kui häbelikkus – ning John ja Sky noogutavad, on jäägitult nõus, *yeah*, me oleme *the big wave riders, the kings*.

Aeg on käes. Päevatõus, mil kujutu võtab kuju: elemendid korrastuvad, taevast eraldub merest, silmapiir joonistub välja. Kolm poissi seavad end valmis, metoodiliselt, järgides kindlat korda, mis on ühtlasi rituaal: nad vahatavad laudu, kontrollivad *leash*’ide kinnitusi, panevad selga spetsiaalse polüpropüleenist aluspesu, ja poevad siis parkimisplatsil vääneldes kalipsosse – neopreen kleepub naha külge, hõõrub, isegi kõrvetab ihu –, kummist hampelmannide ballett, mis vajab vastastikust abi, nõuab puudutusi, kohendavat kätt; seejärel saapad, kapuuts, kindad, ja kaubikuuks sulgub. Nüüd laskuvad nad, surfilaud kaenla all, mere äärde, astuvad pikkade kergete sammudega üle ranna, kus kivid varisevad nende taldade all kõrvulukustava müraga, ja kui nad on veepiirini jõudnud ja kõik nende ees on selgelt näha, see kaos ja rõõmupidu, kinnitavad nad *leash*’id pahkluu ümber, kohendavad kapuutsi, kattes viimase kui nahalapi kaelal, haarates selja tagant nõõrist ja sikutades tõmbluku viimase hambani kinni – nad peavad oma noort poisiihu kaitsma nii hästi kui võimalik, nahka, mis selja ülaosas, abaluudel on tihti aknest trähnitud, ning temal, Simon Limbres’il on õlal uhke maoori tätoveering – ja see liigutus, käsi, mis tõuseb järsult üles, tähendab, et sessioon algab, *let’s go!* – ja võib-olla hakkavad nende südamed põksuma, tasakesi rinnakorvis kloppima, võib-olla südame mass ja maht suurenevad ja löögid valjenevad, kaks selget sekventsia ühes taktis, kaks lööki, ikka samad: hirm ja iha.

Nad lähevad vette. Ei karju, kui kastavad keha vette, neid kaitseb liibuv membraan, mis hoiab ihusoojust ja plahvatuslikku hoogu, ei ühtki karjatust, nad lähevad nagu krimpsutades läbi veerlevate

kivikeste valli ja meri läheb ruttu sügavaks, juba viie-kuue meetri kaugusel kaldast ei ulatu jalg enam põhja, nad viskuvad ettepoole, kõhuli surfilauale, nende käsivarred löikavad jõuliselt veevoogu, nad läbivad kaldaäärse lainemurru ja liiguvad avamere poole.

Kahesaja meetri kaugusel kaldast on meri vaid üksainus laine-tav pinge, ta tõmbub õõnsaks ja kummub, kerkib nagu madratsile heidetud lina. Simon Limbres sulandub sellesse liikumisse, sõuab käelöökidega sinnapoole, kus on *line up*, avamere tsoon, kus surfar varitseb algavat lainet, ta kontrollib veel, kas Chris ja John on ikka seal, temast vasakut kätt ootevalmis, kaks veel vaid vaevu nähtavat musta nuppu. Vesi on tume, marmorjas, viiruline, tinahall. Ei ühtki helki, mingit läigatust, vaid valged osakesed pinda säbrutama, nagu suhkur, vesi on külm, üheksa või kümme kraadi, mitte rohkem, üle kolme-nelja laine ei saa võtta, Simon teab seda, surf külmas vees kurnab organismi, tunni ajaga on ta läbi, tuleb valida, otsustada laine kasuks, mis on kõige vormunum, mille hari on kõrge, aga mitte liiga terav, mis avaneb küllalt laugelt, et ta saaks end sellele seada, ja mis kannab lõpuni, säilitades viimseni välja vajaliku jõu, et kaldale pahiseda.

Ta keerab pilgu tagasi ranna poole, nagu ta seda alati teeb, enne kui kaugemale merre läheb: maa on seal, kitsas mustav triip sinakas helgis, ja see on üks teine maailm, see, millest ta on nüüd eraldunud. Püstjas kaljusein näitab oma siledal löikepinnal aja kihistusi, ent seal, kus tema on, ei ole enam aega, ei ole enam ajalugu, on vaid see muutuv voogamine, mis teda kannab ja keerutab. Ta pilk peatub California *van*'iks moondatud sõidukil, mis ootab rannaesisel parkimisplatsil, ta tunneb ära autokere, mis on täis surfisessioonide käigus kogutud kleepse, teab neid tihedalt üksteise kõrvale laotud nimesid, Rip Curl, Oxbow, Quiksilver, O'Neill, Billabong, psühheedelne fresko, surfitšempionid ja rokkstaarid ühes hõljuvas hallutsinatsioonis, nende vahel trobikond sihvakaid nappides

bikiinides tüdrukuid, pikajuukselisi sireene, *van* on nende ühislooming, see on laine eeskoda – seejärel silmab ta platoost üles, sisemaa poole sõitva auto tagatulesid, magav Juliette joonistub ta silme ette, tüdruk krõnksus oma voodis suleteki all, veel uneski trotslik ilme näol, ja siis keerab ta järsult ringi, pöörab selja maismaale, rebib end ropsti sellest lahti, veel paarkümmend meetrit, ja siis lõpetab ta sõudmise.

Käed puhkavad, vaid jalad juhivad, ta hoiab laua servadest kinni, ülakeha kergelt tõstetud, lõug püsti, Simon Limbres õõtsub lainetel. Ta ootab. Kõik voogab tema ümber, terved mere- ja taevapaanid kerkivad ja kaovad iga kord, kui roid raske puine pind vaob nagu tardne laavavool. Kriipiv koit kõrvetab nägu ja nahk tõmbub pingule, ripsmed muutuvad kangeks nagu tamiil, läätsed pupillide taga härmatuvad, nagu oleksid nad jääkapi nurka unustatud, ja süda hakkab külmale reageerides aeglasemalt lööma, ja siis korruga näeb ta seda, näeb, kuidas see läheneb, kindel ja ühtlane, laine, lubadus, ja vaistlikult võtab ta asendi, et leida ligipääsu ja sisse saada, libistada end sellesse nagu röövel aardekirstu – sama-sugune müts silmil, sama millimeetritäpsus liigutustes –, tungida selle sisemusse, mateeria väändesse, kus sisemine pool tundub avaram ja sügavam kui välispool, seal see on, kolmekümne meetri kaugusel, ligineb ühtlasel kiirusel, ja siis järsku, koondades kogu jõu küünarvartesse, sööstab Simon ja sõuab, nagu jaksab, et hiivata end laine harjale täpselt õige kiirusega, et lainesein võtaks ta kaasa, ja nüüd on *take off*, ülikiire faas, kus maailm tervenisti koondub ja kiireneb, valgusähvatus viiv, mil tuleb sügavalt sisse hingata, hinge kinni pidada ja koondada kehajõud ühteainsasse vertikaalsesse liigutusse, tõugata end üles, et lauale seisma saada, jalad harkis, vasak ees, *regular*, põlved kõverdatud ja selg surfilauaga peaaegu paralleelne, käed laiali, et tasakaalu hoida, ja see on kahtlemata hetk, mis Simonile kõige rohkem meeldib, hetk, mis aitab tal tuua oma

eksistentsi osakesed üheks tervikuks kokku, tunda ühtekuuluvust elementidega, olla osa kõigest elavast, ja kui ta on end surfilauale püsti ajanud – laineharja ja -põhja kõrgusevahe on sel hetkel silma järgi poolteist meetrit –, venitada ruumi, pikendada aega, ammen-dada kuni sõidu lõpuni iga üksiku mereaatomiga energia. Olla voogamine, olla laine.

Esimese laine võtab ta röögatusega ja viivuks on see nagu armu-seisund – horisontaalne peapööritus, ta on tihedalt vastu maailma pinda, nagu pärineks ta sellest, oleks osa tema voogamisest –, ruum haarab ta endasse, rõhub teda samavõrd kui vabastab, küllas-tab lihaskiud, bronhid, varustab verd hapnikuga, laine rullib end lahti etteaimamatus tempos, aeglaselt või kiirelt, seda ei tea, lükib sekundid üksteise otsa, kuni lõpuks pihustub, muutub tähendu-seta orgaaniliseks massiks, ja raske uskuda, aga vaevalt on Simon Limbres kivide robinal randa paiskunud, kui sealsamas keerab ta ringi, et otsekohe, jalga rannale tõstmata tagasi pöörduda, silmitse-mata lainevahus joonistuvaid üürikesi kujundeid, kui meri raksub randa, pind vastu pinda, juba on ta uuesti kaugel meres, sõudmas veelgi jõulisemalt, sööstmas selle läve poole, kus kõik saab alguse, kus kõik on vappel, ta on tagasi kahe kaaslaste kõrval, kes peagi toovad kuuldavale samasuguse röögatuse ja laskuvad lainele, ning lainete voor, mis silmapiirilt nende peale vajub ja nende kehad proovile paneb, ei jäta neile vähimatki hingetõmbepausi.

Ühtki teist surfarit ei tulnud randa, keegi ei astunud rinnatise äärde vaatama, kuidas nad surfasid, ega näinud, kuidas nad tund aega hil-jem veest välja tulid, räsitud, nagu läbi pekstud, põlved vabisemas, kuidas nad üle ranna tagasi parkimisplatsile vaarusid, autoukse lahti tegid, keegi ei näinud nende jalgu, nende käsi, mis olid ühte-moodi sinised, valutavad, lillakad kuni küünealusteni välja, nende punetavat kestendavat näonahka, pragunenud suunurki, samas kui

hambad plagisesid tak-tak-tak, lõualuude pidev värin kandus üle kogu keha ja seda oli võimatu vaigistada; keegi ei näinud midagi, ja kui nad olid ümber riietunud, soojad pikad aluspüksid pükste alla tõmmanud, siis mitu kihti kampsuneid, nahast kindad, keegi ei näinud, kuidas nad üksteisel selga hõõrusid, suutmata öelda muud kui oh raisk, kuradi kuradi kurat, kui tegelikult oleksid nad nii väga tahtnud rääkida, kirjeldada neid *ride*'e, jäädvustada legendaarset sessiooni, ja niimoodi värisedes pugesis nad autosse, otsekohe leidis Chris endas jõu mootor käivitada, ta võttis paigalt ja läinud nad olidki.